

СВЯТИШОГО ВСЕЛЕНСЬКОГО АРХИЕРЕЯ

ПІЯ

З БОЖОЇ ЛАСКИ

ПАПИ ХІІ

ЕНЦИКЛІКА

В 350-ЛІТТЯ

ВЕДИНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ
З АПОСТОЛЬСЬКИМ ПРЕСТОДОМ

РИМ — ГРОТТАФЕРРАТА 1946

СВЯТІШОГО ВСЕЛЕНСЬКОГО АРХИЕРЕЯ

ПІЯ

З БОЖОЇ ЛАСКИ

ПАПИ ХІІ

ЕНЦИКЛІКА

ДО ДОСТОЙНИХ БРАТІВ
ПАТРІАРХІВ, ПРИМАТІВ,
АРХИЄПІСКОПІВ, ЄПІСКОПІВ,
ТА ІНШИХ МІСЦЕВИХ ОРДИНАРІВ,
ЩО В МИРІ ТА ЗЛУЦІ
З АПОСТОЛЬСЬКИМ ПРЕСТОЛОМ

В 350-ЛІТТЯ

ВЄДИНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ
З АПОСТОЛЬСЬКИМ ПРЕСТОЛОМ

РИМ — ГРОТТАФЕРРАТА 1946

Назва *»Русини«, »руський«* уживта в урядовому латинському тексті Енцикліки *»Орієнтале оманес«* на означення, згідно з давнім звичаєм, народів: українського й білоруського — у цьому перекладі на народню українську мову заступається уживаною тепер назвою: *»Україниці«, »український«*.

Достойним Братам Патріархам, Приматам,
Архиєпископам, Єпископам,
та іншим місцевим Ординаріям,
що в мирі й злуці з Апостольським Престолом

ПАПА ПІЙ ХІІ

ДОСТОЙНІ БРАТИ,
ПРИВІТ ВАМ І АПОСТОЛЬСЬКЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ

До всіх Східних Церков, як показує історія, Римські Архиєреї відносились завжди з найбільшою любовю і важко переносячи їх відхід в огорожі одної кошари, „не з людських яких спонук, але з любови до Бога та турботи за спільне спасіння“ (Лев XIII Апост. Посл. з дня 20 червня 1894, *Акти Льва XIII*, т. 14, ст. 201), закликали їх раз по раз, щоб чим душе увійшли у ту єдність, що в неї вибилися нещасно. Вони бо певні й пересвідчені, що з такого зєдинення, щасливо відновленого, зростуть пребагаті плоди для всього християнства, а передусім для самих східних (Східних Церков);

бо ж з повної й досконалої єдності всіх христіян містичне тіло Ісуса Христа й поодинокі його члени не можуть не добути чималого зросту.

Тут слід завважити, що східним христіянам нічого боятись, що після повернення єдності віри й управи доведеться їм покидати законні їх обряди й звичаї. Це вже не раз виразно й ясно заявляли Наші Попередники. „Не маєте чого сумніватися, що через це Ми чи Наші Наступники відберемо щось з вашого права, з патріярших привілеїв, з обрядових звичаїв якоїбудь Церкви“ (Лев XIII, нав. м.).

Хоч не надійшла ще та щаслива днина, щоб Ми могли всі східні народи, як повернутись до одної кошари, пригорнути до наших батьківських грудей, проте з радістю бачимо, що чимало синів з тих сторін, признавши Престіл св. Петра за твердиню католицької єдності, дуже завзято оту єдність далі бережуть і скріпляють.

Між ними мило Нам сьогодні згадати особливо українську Церкву, не тільки тому, що переважає число вірних та змаганням зберегти віру, але ще й для того, що минає 350-на річниця, відколи вона знов у злуці з Апостольським Престолом. В першій мірі слід, щоб цю щасну подію святкували вдячним серцем ті, що їх це діло, але вважаємо корисним нагадати всім католикам, щоб за цей світлий дар зложили Богу безмежну подяку та й враз з нами уклінно Його благали, щоб милостивно злагіднив цьому любому народові теперішню лиху годину і приніс пільгу та зволив святу

його побожність захоронити, постійність вдержати, віру ціло зберсгти.

I

Не буде це, гадаємо, Достойні Брати, без користи й коротко за історією зясувати в цьому нашому Посланні події, що про них мова. Треба відразу зауважити, що вже раніш, як у роках 1595 і 1599 у щасливу годину була заключена в Римі злука Русинів (Українців і Білорусинів) з Апостольським Престолом та потверджена в Бересті, оті народи не раз оглядались на Римську Церкву як на одну матір усієї християнської спільноти та вважали справою своєї совісти мати для неї належний послух і пошану. Так напр. славний князь Св. Володимир, — що його безчисленні майже народи руської спільноти почитають як творця і подвижника їхнього навернення до християнської віри, — хоча взяв від східної Церкви літургічні обряди і священні церемонії, у свідомості свого становища не тільки стояв до кінця в єдності католицької Церкви, але й дбав пильно за приятні взаємини між Апостольським Престолом і своєю державою. Немало князів з його роду, коли й вже важка схизма відірвала царгородську Церкву, в належними почестями приймали послів Римських Архиєрсеїв і були у братерських взаєминах з іншими католицькими суспільностями.

Тимто згідно з найдавнішою традицією української Церкви поступив Ісидор, митрополит київський і всієї

Руси, коли р. 1439-го на вселенському Соборі у Флоренції підписав декрет, що ним грецька Церква урочисто зєдналася з латинською. Та повернувшись зі Собору, хоч був прийнятий з великою радістю у Києві, у своїй почесній столиці, то однак згодом запроторений в тюрму в Москві мусів втікати і покинути край.

Всетаки пам'ять про щасливе з'єднання українців в Апостольським Престолом не забулася цілком з бігом часу, хоч багато дечого бувало в ті пресумні часи, що могло її цілком затерти. І так знаємо, що в р. 1458 царгородський патріарх Григорій Маммас висвятив в оцьому славетному городі Григорія на митрополита для українців, що тоді були під великим князем литовським. Знаємо теж, що один другий наступник цього митрополита заходився наново відсвіжити єдність з римською Церквою, та лихі обставини не давали явно — славно оту єдність проголосити.

Та при кінці XVI. століття щораз більше й більше ставалося наглядне, що нізвідки було сподіватись бажаної обнови й реформи для прибитої важкими лихами української Церкви, хіба з повної злуки в Апостольським Престолом. Навіть самі незєдинені історики описують і виразно признають дуже гірке положення тої Церкви. Та й українська шляхта, зібрана в р. 1585 у Варшаві, жалілася живими й терпкими словами своєму митрополитові і заявила, що на їх Церкву насіло таке лихо, якого ніколи не було, ні на майбутнє бути не може.

Вони-то не вагались обжаловувати та обкладати дуже важкими оскарженнями самого митрополита, єпископів і монастирських настоятелів. А через те, що миряни повставали проти єрархії, наставляв, очевидно, у церковній карності немалий занепад.

Не дивниця, що кінець кінців самі владика, уживши надармо всяких способів, прийшли до того погляду, що єдина надія української Церкви — вернутися до католицької єдності. Князь Константин Острожський — а не було між українцями могутнішого від нього — був в тому часі за таким поворотом, але у випадку, що вся Східна Церква присталаб до Західної. Та згодом, як побачив, що цей плян не піде так, як йому бажалось, дуже гостро виступив проти віднови тієї злуки. Всетаки митрополит і шість єпископів, порадившись поспільно, дня 2. грудня 1594 р. видали спільну заяву, що вони готові на згоду й єдність. До тієї думки дійшли ми, — писали вони — „зваживши із превеликим нашим болем, скільки перепон до спасіння мають люди без цієї єдності Божих Церков. У нійже, зачинаючи від Христа, Спаса нашого і святих Його апостолів, наші попередники втримувалися одного найвищого Пастиря і першого Верховника в Божій Церкві тут на землі визнавали — як це ясно показують нам Собори і канони — тай не кого іншого крім Святішого Папи Римського. Його слухали у всьому і, як воно тривало в своїй силі, завжди в Божій Церкві був лад

і росло богочитання“ (Бароній, *Річчии*, том VII, Рим 1596, Додаток; стр. 681).

Та поки змогли той похвальний замір перевести щасливо в діло, треба було ще довгих і дуже тяжких переговорів. Нарешті після того, як дня 22. вересня 1595 р., в імені всіх українських владик була видана нова заява того самого роду, з кінцем вересня діло дійшло до того, що луцький єпископ і єкзарх царгородського патріярха Кирило Терлецький та володимирський єпископ Іпатій Потій як представники решти єпископів могли вибратися в Рим. Принесли тоді зі собою документ з умовами, під якими вся українська церковна влада ладна була на єдність. Наш Попередник бл. п. Климент VIII прийняв послів з великою зичливістю, а принесений документ доручив шильно перевірити і розважити кардинальській раді. Незабаром почались розмови про всю цю справу, що дійшли врешті щасливо до бажаного кінця: бо ж 23. грудня 1595 р. ті самі послы, допущені перед Вселенського Архирея, подали йому серед численного збору заяву всіх владик і в своїм та в їхнім імені склали урочисте визнання віри й приобіцяли належний послух і вірність.

Того самого дня Наш Попередник Климент VIII. Апостольською Постановою *Великий Господь і хвален вельми* (А. Тейнер, *Старі пам'ятники Польщі й Литви*, т. III, ст. 240 нн.) проголосив для радости всього світу вістку про цю втішну подію. З якою втіхою та з якою зичливістю прийняла Римська Церква у-

країнський нарід, присталий до єдинства стада, видно теж з Апостольського Послання *Благословен хай буде пастир* з 7. лютого 1596 р. В ньому Вселенський Архиврей повідомляє митрополита й інших українських єпископів про щасливо осягнене зєднання і злуку всієї їхньої Церкви з Апостольським Престолом. У тім листі Римський Архиврей, переповівши коротко події й переговори в цій справі в Римі та прославивши вдячним серцем діло, довершене з Божої милости, проголосив, що звичаї української Церкви та її законні обряди можна без зміни заховувати. „Обряди ж і церемонії ваші, що цілості католицької віри і взаємній нашій злуці не перепиняють, так само як дозволив Флорентійський Собор, Ми теж дозволяємо затримати“ (А. Тайнер: нав. м. ст. 251). Далі каже, що просив у милостивого короля польського, щоб зволив не тільки оточити своєю опікою єпископів і їх маєтки, але теж відзначити їх найвищими почестями та й згідно з їх бажанням покликати в Королівський Сенат. Накінець по братерськи взиває тих церковних достойників якнайскоріше зійтися на собор цілої провінції та приймати і затвердити там злуку українців з католицькою Церквою.

Цей собор відбувся в місті Бересті: взяли в нім участь не тільки всі українські єпископи та багато других церковних мужів враз з королівськими відпоручниками, але теж і латинські єпископи львівської, луцької і холмської дієцезії як особисті представники Римського Архиврея. І хоча львівський та перемиський

владики на жаль відреклися даної ними згоди, проте 8. жовтня 1596. з'єднання української суспільності з католицькою Церквою було щасливо potwierdжене й проголошене. Слід було сподіватися, що ця згода й злука, яка так дуже відповідала потребам українського народу, дасть при однозгідності загалу обильні плоди.

Та прийшов „ворог-чоловік“ і „насіяв кукілю між пшеницею (Мат. 13, 25); а саме вжето через жадобу деяких вельмож, вжето через політичні чвари, чи теж через те, що заздалегідь не поведено пильно поуку й приготування духовенства й народу в цій справі, пішли завзяті спори і довголітні замішання. Виглядало навіть деколи, що треба боятися, щоб через них те надійно започатковане діло не слизало в жалюгідний спосіб.

Та що не сталося це навіть в самому почині діла в наслідок нагінок і чварів не тільки зо сторони незєдинених братів, але й деяких католиків, треба завдячувати в першу чергу митрополитам Іпатієві Потієві та Йосифові Велямінові Рутському. Вони невтомними заходами старались те діло захистити і поширити. І зокрема їх це осяг, що священники й монахи дістали богословську освіту й моральне виховання, а весь народ отримав здорову науку правдивої віри.

А втім по не багатьох роках започатковане це діло з'єднання освятилося мученичою кровю: 12. листопада 1623 р. полоцький і витебський архієпископ, пресвітлий святістю життя й апостольською ревністю, непоборний речник католицької єдності, Йосафат Кун-

цевич, якого схизматики з найлютішою ворожнечею шукали згладити зо світу, впав прощитий стрілами й добитий страшним топором. Але свята кров цього мученика сталася немов християнським посівом, бо самі вбивники всі крім одного, поки їх скарано на горло, покинули схизму та каялися свого злочину. Так само заступництву цього найсвятішого мученика треба приписати, що Мелетій Смотрицький, завзятуший Йосафатів суперник за полоцький престіл, в р. 1627 повернувся до католицької віри. І хоч якийсь час вагався сюди й туди, то незабаром став відважно боронити аж до смерти заключений поворот українців на лоно католицької Церкви.

Однак всілякі труднощі росли з року на рік і перебивали оте щасливо започатковане єдинство. Найгіршеж було те, що польські королі, які зразу, здавалося, своєю опікою спомагали діло, згодом під напором ворогів іззовні та через незгоди внутрішніх партій пішли на більші уступки противникам католицької єдності, що їх не бракувало. Тимто скоро святе діло опинилось, як признали самі українські єпископи, без нічиєї вже захорони. Одні тільки Римські Архієреї найзичливішими листами та, по змові, підмогами, передусім же через Апостольського Нунція в Польщі, відважно й по-батьківськи захищали українську Церкву.

Та що сумніші йшли часи, то ще краще блестіла дбалість українських владик. Старались вони і простий люд обучити в християнській науці і підвищити рівень

богословського знання в нестало освічених священників і врешті монахів, де тільки їхні обичаї підупадали, наново запалити до карности й святости. А втім в р. 1632-му велику частину церковних дібр приділено новоповсталій єрархії незєдинених братів, в договоріж козаків з польським королем рішено знищити обновлену злуку українців з Апостольським Престолом. Та і тоді не впали вони духом, ба й далі постійно й кріпко боронили довірені їм стада.

А Бог, що не лишає свій нарід забагато каратись скорботами, накінець після заключення Андрусівського мира в р. 1667 дав українській Церкві по стількох смутках і стратах спокійніші часи. З насталого спокою дістала св. віра все більший розріст. Бо прийшов такий зразковий розцвіт християнської обичайности та віри, що й у тих двох єпархіях, що р. 1596-го жалюгідно залишились були відлучені від єдинства, став щоденно потужніти рух за поворотом до католицької кошари з прихильністю усього загалу. Так і пощастилось: в р. 1691 перемиська єпархія, а 1700 р. львівська зєдинилися з Апостольським Престолом і ось всі майже українці, що були в тому часі в границях Польщі, зажили накінець католицьким єдинством. А розцвіт цей більшав щодня й оттому з великим пожитком для Церкви р. 1720-го митрополит та інші владки української Церкви зійшлися до Замостя на Собор, щоб порадившись поспільно, зарадити як мога найкраще щораз більшим потребам вірних. Постанови того Со-

бору, затверджені Апостольською Конституцією Нашого Попередника бл. п. Венедикта XIII. *Апостольський Чин* з дня 19. липня 1724 р., принесли українській суспільності немалі користі.

Проте за недослідимим Божим судом наприкінці 18-го століття ота сама спільнота стала зазнавати гонення і гнету, що по розборі Польщі на землях, прилучених до російської імперії, час до часу ще дошкульніше загострювались. По смертїж царя Олександра I. нарочито й нахабно покладено було єдність українців з Римською Церквою зовсім розбити. Вже раніш єпархії з цим населенням були відтяті від майже всяких зносин з Апостольським Престолом. А тут і на єпископів обрано таких, що переняті й підбиті схизмою, моглиб статися послушними сторонниками світської влади. У виленському семінарі, основаному царем Олександром I. викладалась богословам обох обрядів наука, ворожа Римським Архидіаконам; Василіянський Чин, що його члени завжди були дуже великою поміччю католицькій Церкві східнього обряду, позбавлено власної влади і власної управи, а монахів і монастирі вповні підчинено єпископським консисторіям; врешті священникам латинського обряду заборонено під тяжкими карами уділяти українцям св. Тайни й інші релігійні підсобки; а накінець р. 1839-го, нажаль, була крикливо проголошена злука української Церкви з незєдиною російською Церквою.

Хтож всілі розказати, Достойні Брати, болі, стра-

ти, притуги, що їх тоді зазнав вельми шляхетний український нарід, тому тільки оскаржений та обвинувачений, що силоміць, підступно пошиханий до схизми, протестував проти кривди і старався по змозі віру свою зберегти?

Тимто зовсім справедливо Наш Попередник бл. н. Григорій XVI у промові дня 12. листопаду 1839 р. з жалем й сльозами нап'ятував перед усім світом негідність отого чину; та його домагання і нап'ятування так й осталися невислухані. І так католицькій Церкві довелось оплакувати отих своїх синів, видертих нахабним насиллям з її материнського лона.

Ба й що більше, по небагатьох роках холмська єпархія, що належала до польського королівства, злученого з російською імперією, зазнала тої самої нещасної долі. Вірних, що не хотіли відступити від правдивої віри та з почуттям обов'язку незломно стали проти злуки, накиненої р. 1875 з незєдиненою церквою, підло покарано: кого драчами, кого побоями, кого вигнанням.

Навпаки в тому самому часі у львівській і перемиській єпархіях, після розбору Польщі прилучених до австрійської імперії, українське життя йшло тихо і мирно. Року 1807, відновлено галицьку митрополію і злучено на стало з львівською архієпархією. В тій провінції пішов неабиякий розвиток аж до того, що згодом два митрополити, Михайло Левицький (1816-1858) і Сильвестер Сембратович (1882-1898), що оба в великою розсудливістю і з ревним старанням очолювали свою

область, за великі свої духові прикмети й особливіші заслуги були вшановані римською пурпурою та заруховані у Найвищу Раду Церкви. Колиж число католиків заєдно більшало, Наш Попередник бл. п. Лев XIII в р. 1885 законно оснував нову станиславівську єпархію. Шість літ пізніше цей щасливий стан скріпивсь окремим чином через те, що всі владки враз з відноручником Римського Архидіакона і з численним священством зібрались у Львові, щоб відбутися загальнопровінційальний собор і видати пригожі літургічні та церковно-дисциплінарні норми.

Коліж при кінці 19-го і на початку 20-го століття чимало українців через економічну скруту переселились з Галичини до Злучених Держав Північної Америки, до Канади й до країв південної Америки, Наш Попередник бл. п. Пій X з запобігливою боязні, щоб ці любі Йому діти, необізнані з місцевою мовою і латинським обрядом, не дались оманути схизматикам та єретикам або оплутані блудами й сумнівами загально нещасно не покинули релігії, р. 1907-го настановив їм єпископа з відповідними повноваженнями. А потім, коли число католиків і їх потреби зростали, заіменував окремого єпископа-ординарія для українців родом з Галичини в Злучених Державах і другого в Канаді; крім того ще особного єпископа-ординарія для вірних тогож обряду, що переселились із Закарпаття, Мадярищини і Югославії. Вслід за тим Священна Конгрегація для Поширення Віри, як і друга для Східної Церкви управили

церковні справи українців у вище згаданих областях як також в полуднево-американських країнах відповідними і пригожими зарядженнями.

Тож не дивно, Достойні Брати, що за такі великі добродійства загал українців католиків не раз при даних нагодах явно виявляв свою вдяку й повне віддання Римським Архиереям. Так було зокрема 1895-го року, в тристаліття щасливо заключеного зєдинення їх предків з Апостольським Престолом і закріпленого в місті Бересті. Бо крім того, що в поодиноких галицьких єпархіях радісну ту памятку святкували з відповідними урочистостями, вислали були теж до Риму дуже громаднє представництво : Митрополита і Єпископів, що Найвищому Архиєрєєві й Наслідникові св. Петра заявили від української Церкви любов, пошану, почитання й послух. Це чисельнє посольство допустив до себе з належною честю Наш Попередник бл. н. Лев XIII і промовив до них з радістю та батьківською прихильністю й з найбільшими похвалами для зєдинення українців з Апостольським Престолом, бож тим всім, що його заховують щирим серцем, воно спасеннє джерело правдивого світла, незрушимого миру й небесних плодів.

Тай у теперішній добі Римські Архиєрєї уділили неменші добродійства цьому наймилішому народові. Особливо за час першої війни в Європі і майже в усьому світі, що так спустешила ті краї, й таксамо у дальших роках нічого вони не залишили, що могло принести українському народові будьяку поміч і потіху. І

так за Божою поміччю перемігши важкі труднощі, що давили цю католицьку суспільність, вона відповідала, як це можна було бачити, рішучо й охоче на невтомний труд своїх єпископів і на співпрацю решти духовенства. Та нажаль, прийшла друга війна куди тяжча й погубніша для української єрархії і її вірного стада.

Але поки станемо, Достойні Брати, коротко писати про теперішнє горе-недолю, що його ця Церква переживає з найвищою небезпекою самого існування, годиться додати одне друге слово, що краще і ясніше показалоб, які великі і визначні добродійства принесло українцям та їх Церкві оте 350 літ тому щасливо започатковане зєдинення.

II

Так отже Ми загально й звязко зясували історію цієї щасної злуки та приглянулися раз її радісним то знову дуже сумним переживанням. То й природно насувається Нам питання: Нащо придалося це зєдинення українському народові? Які здобутки і користі дала їм Апостольська Столиця і Римські Архиереї? Відповідаючи, як годиться, на це питання, сповняємо разом найвідповіднішу й найхосеннішу річ, головно тому, що Берестейській Унії не бракує завзятих противників та ворогів.

І зараз на початку слід зазначити, що Наші Попередники, по змозі, в кожному часі заходились зберегти й задержати законні обряди українців. Бо коли

їх владики вустами висланих на це до Риму єпископів володимирського і луцького прохали Римського Архидіакона, „щоб Його Святість зволив вповні та непорушно заховати й потвердити спосіб уділювання св. Тайн та обряди й церемонії Східної Церкви, так як їх справували в часі з'єдинення, і щоб ні Він ні Його Наслідники нічого ніколи в цій справі не взновляти“ (пор. А. Тайнер, нав. м. ст. 237), то Климент VIII прийняв ласкаво до відома ці прохання і зарядив, щоб взагалі в цій речі нічого не змінити. І навіть не наложено їм згодом нового григоріанського календаря, хоч самим українцям виглядало зразу, що при задержанні літургічного східного числення все таки треба буде його завести. І так юліанський календар може існувати в них по наші часи.

Крім того той самий Наш Попередник письмом з дня 23. лютого 1596 р. дозволив згідно з первісними приписами Східної Церкви і відповідно до того, як було предложено в заключеному поєднанні, що єпископів-помічників, правно іменованих, затверджує митрополит. Іншіж Наші Попередники пристали, що митрополит на всіх землях України може закладати початкові й вищі школи та вільно й по своїй волі наставляти управителів та вчителів. Рівнож постановили вони, щоб при наділюванні духовних ласк українці не стояли нище від прочих католиків й нарівні з іншими вірними були учасниками всіх відпустів та дарувань, коли тільки піддаються всім конечним приписаним умовам. А Пав-

ло V. дозволив, щоб ті, що ходять до научних і шкільних заведень, установлених митрополитами, відтоді й назавжди мали участь у всіх тих ласках, що їх Римські Архидіако́ни надали Марійським Дружинам у священних заведеннях ОО. Ісусовців. Тим знову, що відправляють духовні справи у монахів Чина св. Васи́лія, Урбан VIII надав ті самі відпусти, які отримали законники-священники Товариства Ісусового.

З того виходить наглядно, що Наші Попередники окружали українців тою самою батьківською любов'ю, що й прочих католиків латинського об'язку. Рівнож від самого початку боронили вони прав та привілеїв їхньої Єпархії. Бо немало було таких латинян, які твердили, що український об'язок і нищий і менше достойний; ба навіть деякі латинські єпископи повтаряли, що українські владика не посідають повних єпископських прав, а є їм підчинені. Тож Апостольська Столиця, опрокидаючи такі несправедливі думки й погляди, видала дня 28. вересня 1643 р. декрет, де так дослівно постановлено: „При звіті Його Еміненції кардинала Памфілія з різних рішень особливої наради для зєдинених українців Його Святість одобрив декрет тоїж окремої наради з дня 14. щойно минулого серпня, яким вирішено, що зєдинені єпископи — дійсні єпископи й такими належить їх признавати й називати. Також одобрив декрет тої самої наради, де вирішено, що українські єпископи можуть у своїх єпархіях закладати для молоді гуманістичні школи, та що українські духовні тішаться, по-

дїбно як духовні латинської Церкви, привілеями: канона, суду, неторкальності й свободи“ (*Акти й декрети св. Соборів*, ст. 600, зам. 2).

А вже найкращим доказом того, як невтомно й дбайливо старалися Римські Архидіако́ни захистити й зберегти українцям їх обряд, являється довголітний перебіг справи зміни обряду. Та хочай для окремих причин, від їхньої волі зовсім незалежних, не можна було дуже довгий час наложити світським людям рішучу заборону зміни обряду, всетаки поновлювані спроби таку заборону видати, як і упізнання, звернені до латинських єпископів та священників, ясно виказують, як дуже та справа лежала на серці Наших Попередників. В самому декреті щасливо заключеного зєднання українців з Апостольською Столицею 1595 р. не було виразної заборони переходити зо східного обряду на латинський. Та яка вже тоді була думка Апостольського Престолу, виявляєсь в письмі Генерального Настоятеля Товариства Ісусового, зверненім 1608 р. до його членів в Польщі: в ньому він збороняє по довершеному зєдненні приймати на латинський обряд таких, що раніше ніколи не були того обряду, „бо це приказ Церкви і зокрема постановлено в декреті Унії, довершеної за Климента VIII, щоб кожний полишався в обряді своєї Церкви“ (нав. м. ст. 602).

Та коли щораз частіше стали повторятися жалі, що саме молодь вищих українських кругів приймає латинський обряд, Св. Конгрегація для Поширення Віри

декретом з дня 7. лютого 1624 р. зарядила, „що на майбутнє зєдинені українці, так міряне як духовні, так світські священники як і законні, зокрема монахи-василіяни, не можуть з жадної, хочаб найконечнішої, причини переходити на латинський обряд без осібного на це дозволу Апостольської Столиці“ (нав. м. ст. 603).

Але цей декрет не можна було перевести в життя через опір польського короля Зигмунта III, якого бажанням було, щоб цю заборону обмежити лише до духовних. Отже Наш Попередник бл. п. Урван VIII не міг того відмовити цьому дуже могутньому покровителеві католицької єдності. І тому те, що через особливі причини не можна було приписати законом, Апостольська Столиця намагалась перепровадити наказами й упімненнями: і є на це не один доказ.

Такто вже на вступі до декрету з дня 7. липня 1624 р., яким тільки духовним збороняється перехід на латинський обряд, вирішено упімнути священників латинської Церкви, щоб у св. сповіді не намовляли вірних мірян переходити на згаданий обряд. І цього роду напімнення нерав були повторювані, а Нунції Апостольські в Польщі на поручення Вселенських Архиєреїв робили всі зусилля, щоб вони мали бажаний успіх. А що й в наступних часах думка й погляд Апостольської Столиці не змінялися, ясно виходить з письма Нашого Попередника Венедикта XIV до львівського й перемиського єпископів з 1751 р., де між іншим читаємо:

„Нам доручено Ваші листи з 17. липня, що в них слушно жалуетеся на перехід українців із грецького обряду на латинський. А втім добре знаєте, Достойні Брати, що Наші Попередники негодували на такі переходи й Ми самі негодуємо, бо гаряче бажаємо не знищення, але збереження грецького обряду“ (нам. м. ст. 606). Крім того той самий Папа обіцяв усунути всякі перепони в цій справі і вкінці урочистим декретом заборонив цього роду переходи. Та труднощі й невгодини тієї доби не дозволили, щоб уже тоді могли сповнитися його бажання й обітниці.

Аж врешті решт після того, як Римські Архиєреї Климент XIV і Пій VII постановили, що католикам українського обряду в російській займанщині не можна переходити на латинський обряд, в умові з 1863 р., заключеній під проводом Св. Конгрегації для Поширення Віри між латинськими й українськими єпископами й прозваній *Конкордія*, порішено що ця заборона відноситься до всіх українців.

Вже з цього, що Ми досі в головних уступах й коротко навели з історії, не тяжко виказати, Достойні Брати, як дуже Апостольський Престіл пильнував зберігати цілість українського обряду чито з оглядом на загал чи що до поодиноких осіб. Однак ніхто не здивується, коли він, полишаючи неткнутими головні й істотні обряди, з огляду на особливі обставини часу дозволив на деякі менші зміни або їх на час одобрив.

Так напр. не дозволив Він на жадні зміни в літургічних обрядах, навіть на такі, що в часом були введені, з винятком тих кількох, що їх постановили були самі українські владики на замоському соборі.

Однак бувало таке, що деякі надто хитрі прихильники схизми на власну руку намагались наново вводити старі, в часті забуті вже звичаї під позором збереження первісної чистоти свого обряду, а поправді на те, щоб неосвідомлений загальне відпавав від католицької віри. Та Римські Архиереї, свідомі свого обов'язку, спротивилися цим їхнім лихим зусиллям, відкривши явно хитрі їхні заміри, і порішили, що „не порадившись Апостольської Столиці, не вільно впроваджувати ніяких новостей в священно-літургічних обрядах, навіть в імя повернення обрядів, більш — здавалосяб — відповідних для богослужб, одобрених тою самою Столицею, хіба з дуже важних причин і повагою Апостольської Столиці“ (гл. Пій IX, Послання: *Всю тильність*, з дня 13. травня 1874 р., з покликом на Григорія XVI, *Між найтяжчими*, Пія IX, *Акти VI*, 317).

Зрештою Апостольська Столиця така далека від усякого замислу, стати чимбудь на перепоні для ненарушимости й збереження того обряду, що радше стала для української Церкви речником за заховання з найбільшою пошаною давних літургічних традицій. Найкращим доказом цієї старанної зичливости для українського обряду являється нове римське видання літургічних книг, започатковане за Нашого Понтифікату і

Частинно вже успішно переведене. В ньому Апостольська Столиця, йдучи радо назустріч бажанням українських владик, постаралася відтворити літургічні їх обряди за давними їхніми богослужбовими традиціями.

Та оце приходить Нам на думку, Достойні Брати, друге добродійство, що його принесло українцям згадане зєдинення з Апостольським Престолом. Через цю злуку дуже шляхетний той нарід, вщиплений у католицьку Церкву, зачав жити її життям, просвічуватись її правдою, участвувати в її ласках. З неїж бють ручаї небесного джерела, що все проходять і проникають, так що можуть зацвісти прегарні квіти всіх чеснот й зародити обильні та здорові овочі.

Бо коли перед довершеним поворотом до єдності самі незєдинені брати скаржилися на відступства від св. віри в тих сторонах, на розповсюднений порок симонії у виборі єпископів й інших священнослужителів, на розтрату церковних дібр, на зіпсуття монашого життя, на упадок монастирської карности й на те, що звязь послуху вірних для своїх владик щодня більше ослаблювалась і рвалася, то навпаки цісля заключення зєдинення за надхненням і поміччю Божою положення раз-в-раз кращало. Але скільки сили духа й постійности мусіли мати єпископи, головно на перших порах через всякого рода замішання і розбурхані напади, щоб привернути всюди церковну карність? Кілько муравлиної пильности й терпеливої праці треба було їм доложити, щоб розбудити в клирі замилування до життя чеснот,

щоб погішити прибиті горем повірені стада, щоб вкінці тих, що хитались у вірі, піднести й всесторонно скріпити? Одначе проти всякого людського сподівання є радісним фактом, що те так побажане єдинство не тільки вийшло переможно з усіх бур, але ще живіше й сильніше виявлялося в побідному бою. І не мечем ані побоями, не приманами чи погрозами, але прекрасним прикладом релігійного життя і, скажемо, якимсь пречудним обявом Божої ласки українці - католики привели вкінці до одного стада незєдинену львівську й перемиську єпархію.

Колиж вкінці настала тишина й мир, то квітучий стан української Церкви, перш-усього в 18-му столітті, заблистів також і назовні. Свідком того головний храм міста Львова, присвячений св. Юриві, як також церкви й монастирі, що повстали в Почаєві, Тороканях, Жиравицях та по інших місцях як визначні пам'ятники того часу.

На тому місці слідби загально сказати кілька слів про монахів-василіян, що своєю визначною й ревною працею преславно і найкраще заслужені для цієї цілої справи. Після того, як Велямин Рутський надав їхнім монастирям досконаліший й святіший вид життя через сполуку їх в одну Конгрегацію, чимало монахів так прикладно заблистіли побожністю, вченістю й апостольською ревністю, що сталися провідниками й учителями релігійного життя християнського люду. Юнакам, дуже часто визначного таланту, подавали вони у своїх шко-

лах не тільки високу освіту в гуманістичних і богословських науках, але теж враз із тим передавали їм свою солідну чесноту, так що ці зовсім не уступали вихованкам латинських заведень. Знали це добре й нездвинені брати, бо немало їх, покинувши дім і батьківщину, радо прибігало до цих наукових осідків, щоб і собі статися учасниками тих розкішних оwoчів.

Неменші добродійства зо своєї злуки з Апостольською Столицею одержала українська суспільність в новіших часах. Не тяжко це пізнати, коли тільки взяти під увагу стан Церкви в Галичині з-перед жахливих руйн і спустошень цієї війни. Оця саме провінція начисляла майже 3,600.000 вірних, 2275 священників і 2226 приходств тобто парохій. Крім того чимало було католиків-виходців з цієї галицької провінції, що поселились в різних частинах світа, зокрема в Америці: їх требаб рахувати на 400 до 500 тисяч. А тому так численному, як може ніколи передтим, складові вірних відповідав неменше високий рівень чесного, побожного, християнського життя. В єпархіяльних семінарях питомці належним, старанним вихованням приготувлялись до прийняття священних чинів; зновуж вірні, беручи з найбільшою любовю і пошаною участь в богочитанні, видавали радісні й обильні плоди релігійного життя.

Обмежуючись до коротесенької згадки про щасливий стан української Церкви, не можемо помянути мовчанкою визначного митрополита Андрія Шептицького,

що майже 45 літ невтомною і шильною працею заслужився неодним титулом і не в самій тільки духовній діяльній перед повіреним собі стадом. За час його архипастирського правління було основане Богословське Товариство, що мало на меті розбуджувати в клирі замилювання до ширших студій та розвою священних наук. У Львові засновано Богословську Академію, де здібніша українська молодь могла догідно віддаватися філософічним і богословським студіям та іншим вищим наукам зовсім на університетський лад. Великий зріст взяла всякого роду видавничча діяльність чито книжок чи часописів і журналів, що втішатися славою й в чужих. Крім цього розвинулося церковне мистецтво за прадідними традиціями й питомим хистом цього народу й основано музей та інші мистецькі установи з прекрасними пам'ятниками старовини. Врешті заложено й розвинено немало заведень, що мали на меті спомагати нищій крузі суспільности в їх потребах та вбогих в їх долегливостях.

Не можемо промовчати й ті надзвичайні заслуги, що їх досягли тут з чималим спасенним вислідом віддані Богу мужеські й жіночі Чини. І в першу чергу нехай буде вільно згадати монастирі василіянських монахів та монахинь; хоч за австрійського цісаря Йосифа II не без кривди й шкоди потерпіли вони встрявання світської влади в свої справи, перегадом в р. 1882-му і в дальших літах через так звану Добромильську Реформу привернені до первісної своєї слави, з любовю

укритого життя та високою духовністю, що її черпають із правил та прикладу св. Основника, лучать гарячу ревність апостольства. До цих давних осідків нашого життя долучились рівно славні нові законні Згромадження, мужеські й жіночі: тобто Чин Студитів, що його монахи віддаються передусім контемпляції небесних річей і ділам св. покути; законне Згромадження Пресв. Спаса в українському обряді, що його члени з вельми спасенним пожитком працюють так в Галичині, як і в Канаді; врешті численні законні жіночі Згромадження, що їх метою виховувати дівчата й доглядати хворих: чито Служебниці Непорочного Зачаття Преч. Діви Марії, чи Мироносиці, Йосифітки, Йосафатки, Сестри Пресв. Родини і св. Вінкентія Павлійського.

Крім цього слід згадати тут Папську Колегію ім. св. Йосафата, що її оснував на Джаніколі і випосажив щедро Наш Попередник бл. п. Пій XI. Продовж багатьох століть могли деякі молоді вибранці приготовлятися до прийняття священничих чинів у Папській Грецькій Колегії, аж окрему Колегію в Римі для тих юнаків, Божим покликом призваних з українського народу, заснував інший Наш Попередник незабутньої пам'яті Лев XIII. Та коли цей будинок показався замалий для зростаючого числа питомців, найблищий Наш Попередник в особливій своїй любові до українського народу побудував, як Ми згадали, нову більшу будівлю. В нійто мають щасливо зростати в пошані й любові до Намісника Ісуса Христа й на надію української Церкви кандидати до

священства, назначені й підібрані до богословських студій та до наук, шитомих своєму обрядові.

Іншій, Достойні Брати, неменшої ваги набуток й оздобу дістала українська суспільність із свого зєднання з Апостольською Столицею, а саме те, що удостоїлась ряду славних ісповідників та мучеників. Щоб зберегти ненарушимість католицької віри й ревну вірність Римським Архиєреям, не завагались вони перед ніякими трудами й турботами, ба навіть радо пішли на смерть згідно з наукою Божого Спаса: „Блаженні будете, коли зненавидять вас люди й коли відлучать вас і ганьбитимуть і рознесуть імя ваше як ганебне за Сина Чоловічого. Зрадуйте у той час і звеселіться, ось бо велика заплата ваша в небі“ (Лк. 6, 22-23).

З—поміж них перший приходить. Нам на думку вельми святий Святитель Йосафат Кунцевич, що його славному непохитну мужність Ми вже вище згадали. Коли найбільше злочинні ненависники католицької віри зробили на нього смертельний напад, він добровільно віддався катом і так дав себе на жертву, щоб чимскоріш виєднати навернення незєдиненим братам. У свій час був він головний, та не одинокий мученик за католицьку віру й єдність, бо до його подібного вінця прилучилося чимало духовних і мірян, які чито упали від меча, чи кнутами на смерть жорстоко скатовані, а то й вкинені у дніпрові води, відійшли славно у небесні палати.

А коли по небагатьох літах, тобто в половині XVII століття, козаки вхопили за зброю проти Річчосполитої польської, ненависть противників церковної єдності ще більш і більш зросла і лютіше розпалилась. Бо вони були того переконання, немовби введене оце зєдинення сталося головним джерелом, що з нього пішли всі тодішні лиха й нещастя. Томуто так сильно поставили собі всіми засобами й всяким способом його повалити й знищити. Звідсіля повстали майже незлічимі нещастя для української католицької Церкви: багато храмів збезчещено, пограбовано, зруйновано, а їхню утвір і скарби знищено; багато священнослужителів і силу вірних перебито важкими кнутами, замучено тяжкими тортурами й жахливо помордовано. Навіть самі владики, обдерті зо своїх дібр та прогнані зо своїх престолів, мусіли втікати. Та навіть під цю розшалілу бурю вони не падали духом, ані в міру спромоги не залишали повірених їм стад без опіки й оборони. Що більше, в найбільшій скруті старалися своїми просьбами, накликуваннями, заходами всі руські Церкви враз з царем Олексієм привести до одної вівчарні.

Надто прийшла нова, неменше дошкульна нагінка на католиків на кілька літ до розбору Польщі. Тодіто війська російської цариці увійшли були в границі Польщі, насильно зброєю забрали дуже багато українських католицьких церков, а священників, що не хотіли покинути свою віру, вязнили, доптали, сікли нагаями,

запроторювали в тюрми, мучили жорстоко голодом, спрагою, холодом.

А цим знову не уступили в постійності й мужності ті священнослужителі, що коло р. 1839-го воліли радше втратити свої добра й свободу, аніж відректися свого релігійного обов'язку. З їх числа годиться згадати окремим способом священника Йосифа Анчевського, що протриманий 32 роки в суздальському монастирі під строгим наглядом, доступив нагороди за свою високу чесноту святою смертю 1878 р. Таксамо 160 священників за це, що явно визнавали католицьку віру, видерті своїм родинам, полишеним в нужді, були вивезені в глибоку Росію й позамикані по монастирях, а не дались ані голодом ні знущаннями відвести від своєї святої постанови.

Неменшою мужністю духа заблистіло чимало духовних й мірян з холмської єпархії, що непохитно оперлись гонителям католицької віри. Так напр. мешканці села Пратулина не відповіли силою на насилля, коли салдати напали на церкву, щоб зайняти й віддати її схизматикам, але безборонні збившись до купи, створили з себе гейби живий мур проти напасників. Через те одних поранили й скатували, других на довгі роки увязнили або вивезли в холодну Сибір, а інші під кулями проляли свою кров за Христа. Що до тих, які запечатали католицьку віру власною кровю, то справа їх винесення на престоли вже започаткована в дотичній єпархії і в надія, що колись можна буде їх зарахувати

в ряди блаженних. Ці нікчемні злочини, на жаль, сповнились не в одному місці, але звершувались по багатьох містах, містечках і селах. Колиж уже всі католицькі церкви віддано схизматикам і всі священнослужителі, викинені зо своїх місць, були присилувані покинути без опіки повірене їм стадо, тоді вірних, зовсім не питаючи про їх бажання, вписано до незєдіненої церкви. Та вони, дарма що позбавлені своїх пастирів та відправ і підмог своєї релігії, всетаки завзято старалися зберегти віру. Колиж деякі ОО. Ісусовці в перебранні й не без великої небезпеки життя потайки до них навідувались, щоб проповідати їм Божий закон, додавати заохоти й потіхи, вони приймали їх з найбільшою радістю і пошаною.

Якжеш 1905 р. проголошено сяку-таку свободу віри, то можна було побачити в тих українських волостях чудове й радісне явище: просто сила католиків стала виходити зо своїх криївок на денне світло, а не маючи священників свого східного обряду, збитими гуртами, з хрестом на переді та святими іконами в прилюдному святочному поході й з подячними піснями Богу, йшла до латинських костелів, куди передше під вельми тяжкими карами не вільно було їм заходити. І там вони благали правних священнослужителів, щоб отворили їм двері, прийняли їх та їхнє визнання віри й записали їх до католиків. І так в короткому часі до 200.000 Христових вірних правильно прийнято до Церкви.

Але і в новіших часах не бракло нагоди, щоб єпископи, священики й їхні стада не показали мужности духа й постійности у захованні католицької віри, в обороні Церкви та її св. свободи. З-поміж них мило тут згадати для особливої його прослави митрополита Андрея Шептицького. Коли розшаліла перша європейська війна і Галичину зайняли російські війська, прогнано його з його престолу й виселено в монастир. Там і пробув він якийсь час під сторожею і нічого більш не бажав, як засвідчити найглибшу свою побожність до Апостольського Престолу й з усією готовістю, як цього булаб потреба, понести при Божій ласці навіть мучеництво за своє стадо, що для його спасіння вже довго присвячував свої сили і труди.

III

Ми вже бачили, Достойні Брати, з історичних фактів, коротко представлених в цій Енцикліці, кілька великих користей та дібр припало українському народові в його злуки в католицькою Церквою. І не дивно: бо якщо в Христі „зволила замешкати вся повнота“ (Кол. 1, 19), то зрозуміло не може уживати тієї повноти, хто від Церкви „що є Його тілом“ (Єфес. 1, 23), відлучений, тому, що за словами Нашого Попередника бл. п. Пелягія II: „Хтонебудь не був би в мирі та єдності в Церквою, не може мати Бога по своєму боці“

(Лист до єпископів Істрії, — *Акти Всел. Соб. IV, II, 107*).
І ми також бачили, що цей любий український нарід мусів переносити багато труднощів, бід і переслідувань, щоб боронити по силам своєї католицької єдності, а однак Бог в своїм провидінні неспраз його щасливо (з цього) звільнював і вертав йому мир.

Та під цю пору бачимо з найбільшим затривоженням в душі, що наступає нова і дуже грізна буря на цю Церкву. Вісті, що до нас доходять, хоча скупі, однак вистарчальні, щоб збільшити нашу журбу та наповнити тривоگو. Саме роковий день, в якому 350 літ тому ця вельми стара християнська суспільність з радісними надіями злучилася зо своїм Найвищим Пастирем і Наслідником Блаженного Петра; і цей якраз день стався Нам „днем жури і тісноти, днем горя і нужди, днем тьми і безпросвітку, днем мряки і бурі“ (Соф. I, 15).

Бо з великим смутком Ми довідалися, що на теренах, недавно прилучених до Росії, найдорожчі наші браття і сини українського народу терплять тяжкі переслідування для своєї вірности до Апостольського Престола; і не бракує таких, що всіми способами стараються відорвати їх від спільноти Матери Церкви та привести проти їхньої волі й найсвятішого переконання до злуки з незєдиненими. І так духовенство українського обряду, як доносять, в письмі, зверсним до державної влади, жалується, що Його Церква в Західній Україні, як вона сьогодні називається, опинилась в дуже трудних обставинах, тому що всіх єпископів і багатьох з їхніх

священиків увязнено та рівночасно заборонено кому-небудь прийматися заряду української Церкви.

Знаємо теж, Достойні Брати, що ці труднощі і прикrostі оправдується, розуміється сповидно, політичними причинами. Однак такий спосіб поступовання не є новий, ані перший раз сьогодні ужитий; бо багато разів продовж століть вороги Церкви завзято та підступно обвинувачували католиків, начебто вони щось ділали проти держави, тому що не булиб посміли явно признати, що вони ворожо наставлені проти релігії та її отверто поборювали цим самим чином, яким колись жиди обвинувачували самого Божеського Спаса перед римським Намісником кажучи: „Ми найшли, що цей ворохобить наш нарід і забороняє давати цісареві податок“ (Лук. 23, 2). Але самі факти і їх висліди легко докажуть та виясняють, яка була й є причина цих переслідувань. Бо хтож не знає, що патріярх Олексій, недавно вибраний незєдиненими єпископами Росії, в посланні, зверненому до української Церкви, — що не мало причинилося до започаткування цього рода переслідування, — явно захвалював і проповідував відступство від католицької Церкви?

А ці утиски тим більше Нас прибивають, Достойні Брати, що майже всі народи світа на урочистих зібраннях своїх висланників ще тоді, як шаліла великанська війна, між іншими заявили, що ніколи не має бути підприємте переслідування релігії. І це саме зродило в Нас надію, що католицькій Церкві буде даний мир

і належна свобода, тим більше, що вона сама постійно вчила і вчить, що треба завжди в совісті повинуватися законно установленим державним властям, які приказують у площині і рямках своєї влади. Але випадки на жаль, яких Ми торкнулися в попередніх рядках, так дуже і так гірко ослабили і майже відібрали цю надію і це наше довіря, як йде про український нарід.

Оттому в цім дуже важкім нещасті, коли людські сили видаються за слабкі, нічого більше не лишається, Достойні Брати, як умильно благати премилосердного Бога, що „зробить... суд протребуючим і справедливим вбогим“ (Пс. 139, 13), щоб Сам схотів ласкаво успокоїти цю люту бурю та й остаточно положити їй кінець. А вас і повірене вам стадо щераз і щераз заохочуємо разом з Нами приліжними молитвами та покутними ділами виблагувати в Того, що Божим світлом просвічує людські уми і Божим своїм замислом наклонює їх волі до своєї найвищої волі, щоб помилував свій нарід і не дав свого насліддя на ганьбу (гл. Йоїл 2, 17), та щоб чимскоріш українська Церква увільнилася з цього погубного положення.

А особливішим способом в цих смутних і критичних подіях Ми батьківським серцем звертаємося до тих, що саме ними так тяжко і жорстоко пригнетені. До вас перш усього, Достойні Брати Єпископи українського народу, що хоч самі переносите великі утиски, більше однак прибиті й затривожені долею вашого стада, як

кривдами і нанесеними вам лихам, за словами: „добрий пастир душу свою дає за свої вівці“ (Іо. 10, 11). І хоча теперішнє положення неясне, а майбутнє непевне та дуже тривожне, всетаки не упадайте духом, але „ставши видовищем . . . світові, ангелам і людям“ (I Кор. 4, 9), старайтеся, щоб вашу терпеливість і чесноту брали за взір всі Христові вірні. Через це, що переносите муку і постійно цього рода переслідування та палаєте Божою любов'ю до Церкви, ви є: „Христове благоухання мислє . . . Богові в цих, що спасаються, і в тих, що погибають“ (II Кор. 2, 15). І хоч ви в кайданах відлучені від ваших синів, не маєте змоги учити їх закону святої віри, самі ваші кайдани повніше і краще голосять і проповідують Христа.

До вас відтак відзиваємося по батьківськи, улюблені сини, що назнаменовані священством Христа, „що терпів за нас“ (гл. I Петр. 2, 21), повинні вірніше за Ним іти і перед іншими приймати та видержувати противний напад. Хоча ваші нещастя з одної сторони так сильно нас прибивають, з другої радіємо, що можемо до багатьох з вас так промовити словами Божеського Спаса: „Знаю твої діла і любов і служення і терпеливість і послідні вчинки твої, більші від перших“ (Апокаліпса 2, 19). Витримуйте далше, ваохочуємо вас, сильно і постійно у вашій вірі в цих сумних часах й далше піддержуйте слабих та скріплюйте тих, що хитаються. Упоминайте на скільки треба, поручених вам вірних, що не можна ніяк, навіть поверховно чи

словом заперечити або опустити Христа та Його Церкву, та виявляйте єхидні штучки тих, що обіцяють людям земські вигоди і незнать яке щастя в цьому житті, а гублять їхні душі. Поводіться „як слуги Божі у великій терпеливості, в прикростях, в бідах, утисках... в чистоті, в розсудності, в довготерпеливості, в добротливості, в святім Дусі, в необлудній любові, в слові правди, в Божій силі, з оружжям справедливості у правій і лівій руці“ (II Кор. 6, 4 н.).

До вас вкінці промовляємо, всі католики української Церкви зо співчуттям для ваших терпінь і тягарів. Добре знаємо, що дуже сильні засідки наставлені для вашої віри. Що більше, здається, треба боятися, щоб в найближчих днях не прийшлося терпіти куди більших кривд тим, що не згодяться зрадити найсвятішу справу віри. Тому вже тепер, найдорожчі сини, заохочуємо вас пильно в Господі, щоб ви ніколи не відреклися вашої віри і вашої вірності для Матери Церкви та не далися залякати жадними погрозами ні жадними шкодами ані навіть небезпекою заслання і втрати самого життя. Бо як добре знаєте, йде про закопаний скарб на полі, що його знайшовши чоловік „скриває та з радости йде й продає все, що має, і купує те поле“ (Мат. 13, 44). І пам'ятайте, що сказав сам Божий Спас в Євангелії: „Хто любить вітця або матір більше ніж Мене, не є Мене гідний. А хто любить сина чи дочку більше ніж Мене, не є Мене гідний. А хто не бере хреста свого і не йде вслід за Мною, не є Мене

гідний. Хто найшов свою душу, стратив її; а хто втратив свою душу для Мене, найде її" (Мат. 10, 37 нн.). А тому Божому висказові слід прибавити висказ Апостола народів: „Вірне слово: коли ми з Ним вмерли, то з Ним ожиемо. Коли терпимо, то царствувати будемо з Ним. Коли відречемося Його, то й Він відречеться нас. Коли не віримо, Він остає вірний, бо не може самого себе виректися“ (II Тим. 2, 11 нн.).

Батьківську цю заохоту, любі сини, не можемо на Нашу думку скріпити і закінчити відповіднішим способом, аніж упімненнями того самого Апостола народів: „Чувайте, стійте в вірі, поступайте відважно і кріпьтеся“ (I Кор. 16, 13). „Будьте послужні наставникам вашим“ (Євр. 13, 17), єпископам і священикам, коли приказують вам в справах вашого спасіння і по приписам Церкви; всімже, що якимбудь чином напосідаються на вашу віру, мужно протиставтеся, „стараючися заховати єдність духа в звязі мира. Одно тіло і один дух, як ви покликані до одної надії вашого призначення“ (Єф. 4, 3-4). І серед всякого рода терпінь та гноблень памятайте: „що терпіння теперішного часу є недостойні тої слави, яка в нас обявиться“ (Рим. 8, 18). „А вірний в Бог і Він утвердить вас і заховає від злого“ (II Сол. 3, 3).

А з повною надією на вас, що мужно й радо відповісьте оцій Нашій заохоті при помочі Божої ласки бажаємо вам кращих і спокійних часів від Отця милосердя і Бога всякого потішення (гл. II Кор. 1, 3) і цього умильно благаємо.

І зараз з повноти серця уділяємо кожному з вас, Достоні Брати, та вашим стадам, а вже найособливішим способом Єпископам української Церкви, (її) священикам і вірним, Апостольське Благословення на задаток небесних ласк і на свідоцтво Нашої доброзичливості.

Дано в Римі, у св. Петра, дня 23. місяця грудня року 1945-го й 7-го Нашого Понтифікату

Папа ПІЙ ХІІ.

